บทที่ 1

บทนำ

ในปัจจุบันได้มีการใช้พลาสติกเพื่อเป็นภาชนะบรรจุหีบห่อและสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ และในอนาคตก็มีแนวโน้มที่จะใช้พลาสติกแทนวัสดุอื่นๆ มากขึ้นอีก พลาสติกเหล่านี้ได้มาจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เช่น โพลีโพรพิลีน (polypropylene) หรือ PP โพลีเอทธิลีน (polyethylene) หรือ PE โพลีไวนิลคลอไรด์ (polyvinylchloride) หรือ PVC พลาสติกจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมีนี้ไม่สามารถถูกย่อยสลายได้ในธรรมชาติ หลังจากการใช้พลาสติกเหล่านี้จะก่อให้เกิดปัญหากับระบบนิเวศน์ นั่นคือปัญหาขยะเศษพลาสติกที่ถูกทิ้งกระจัดกระจายตามที่ต่างๆเป็นปริมาณมากและปัญหาเกี่ยวกับการกำจัดพลาสติกเหล่านี้ (Evans และ Sikdar, 1990) วิธีการกำจัดพลาสติกที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ในปัจจุบันได้แก่ การฝังดิน การเผา(incineration)และการนำกลับมาใช้ใหม่(recycling) ซึ่งเหล่านี้เป็นวิธีที่ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ในระยะยาว การกำจัดโดยการฝังดินส่งผลให้ในอนาคตเกิดปัญหาไม่สามารถหาพื้นที่รองรับขยะที่มีปริมาณมากขึ้น การกำจัดโดยการเผานับว่าเป็นวิธีที่มีอันตรายและเสียค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากในระหว่างการเผาพลาสติกจะเกิดก๊าซพิษ เช่น การเผาพลาสติกไนล่อนจะได้ก๊าซไฮโดรเจนไซยาไนด์ และการเผาพลาสติกพีวีซีจะให้ก๊าซไฮโดรเจนคลอไรด์ซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรด(Huffman และKeller,1973) ก๊าซพิษเหล่านี้ต้องอาศัยเครื่องมือกำจัดที่ต้องใช้พลังงานสูงและมีปัญหาไม่สามารถควบคุมควันหรือเขม่าที่เกิดจากการเผาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำกลับมาใช้ใหม่มีข้อเสียคือทำให้คุณภาพของพลาสติกลดลง เนื่องจากปัญหาการแยกขยะพลาสติกชนิดต่างๆออกจากกันและการแยกสารเติมแต่ง(additives) ต่างๆ ออกจากพลาสติกนั้นทำได้ยาก เช่น เม็ดสี (pigments) สารเคลือบ (coatings) สารเพิ่มความแข็ง(reinforcement) ขั้นตอนเหล่านี้จะทำให้พลาสติกที่นำกลับมาใช้ใหม่มีราคาสูงกว่าพลาสติกที่ผลิตขึ้นใหม่ นอกจากนี้กระบวนการที่ใช้ในการนำกลับมาใช้ใหม่จะเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของพลาสติกทำให้พลาสติกที่ได้มีข้อจำกัดในการนำไปประยุกต์ใช้งาน (Leaversuch,1987) ในบางประเทศได้ออกกฎหมายห้ามใช้พลาสติกที่ไม่ย่อยสลายสำหรับการบรรจุอาหารและเครื่องดื่มบางประเภท เช่น อิตาลี เดนมาร์ก นอร์เวย์ และอังกฤษ(Evans และ Sikdar,1990)และมีความพยายามทางกฎหมายเพิ่มขึ้นเพื่อประกาศห้ามการทิ้งสิ่งของที่ทำมาจาก

พลาสติกชนิดที่ไม่ย่อยสลาย ขยะพลาสติกที่ถูกทิ้งอยู่ตามที่ต่างๆ ทั่วโลกได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ เพราะความคงทนและไม่ย่อยสลายนั่นเอง ในแต่ละปีพบว่ามีขยะพลาสติกถูกทิ้งและทับถมในทะเล มหาสมุทร ในปริมาณสูงถึงแสนๆ ตัน ขยะนี้ทำให้สัตว์ทะเลตายในแต่ละปีนับล้านตัว สัตว์จะตายเนื่องจากหายใจไม่ออกเพราะกินพลาสติกเข้าไปโดยเข้าใจผิดว่าเป็นอาหาร หรือติดอยู่ในพลาสติกนั้นและไม่สามารถออกมาได้ (Leaversuch, 1987; Pruter, 1987 และ Wilber, 1987) จากปัญหาและอันตรายต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดจากพลาสติกที่ไม่ย่อยสลายนี้เอง ทำให้เกิดการตื่นตัวและผลักดันให้อุตสาหกรรมพลาสติกทำการค้นคว้าและวิจัย เพื่อผลิตพลาสติกที่สามารถถูกย่อยสลายได้เพื่อเป็นทางเลือกใหม่และช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบนิเวศน์

พลาสติกที่สามารถถูกย่อยสลายได้ในปัจจุบันมี 3 ชนิดคือ

1 พลาสติกที่ถูกสลายตัวโดยแสงอัลตราไวโอเลต (UV) เนื่องจากพลาสติกชนิดนี้มีหมู่คาร์บอนิล (c=o) ซึ่งมีความไวสูงต่อ UV ทำให้เกิดการแตกตัวในสายโซ่ของโพลีเมอร์ พลาสติกจะกรอบและแตกได้ หรือมีการเติมสารแต่งเติมชนิดที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาทำลายสายโพลีเมอร์ (photoactivator) เมื่อได้รับ UV เช่น เหล็ก และ ทองแดง

2 พลาสติกที่มีการเติมสารแต่งเติมชนิดที่ถูกย่อยสลายได้ทางชีวภาพ เช่น แป้ง ข้าว ข้าวโพด ลงในพลาสติก เช่น โพลีเอทธิลีน โพลีโพรพิลีน โพลีสไตรีน เป็นต้น เมื่ออนุภาคของแป้งถูกย่อยโดยจุลินทรีย์ พลาสติกจะอ่อนตัวลงมีความพรุนและมีพื้นที่ผิวมากขึ้นช่วยในการทำลายร่างแหของพลาสติก

3 พลาสติกชนิดเทอร์โมโพลีเอสเทอร์ที่ผลิตจากกระบวนการทางชีวภาพ เทอร์โมโพลีเอสเทอร์นี้ถูกสร้างและสะสมได้ภายในเซลล์ของจุลินทรีย์บางชนิด และจัดอยู่ในสารที่เรียกว่าโพลีไฮดรอกซีอัลคาโนเอท (polyhydroxyalkanoates) หรือ PHA PHA มีคุณสมบัติของเทอร์โมพลาสติกคือสามารถนำมาขึ้นรูปและทำให้เป็นฟิล์ม แผ่น ไฟเบอร์ได้ พลาสติกกลุ่มนี้ยังสามารถย่อยสลายโดยสมบูรณ์ในธรรมชาติ (biodegradable thermoplastic) (Evans และ Sikdar, 1990; Brandl และคณะ, 1990)

PHA เป็นโพลีเอสเทอร์ที่จุลินทรีย์บางชนิดสร้างและสะสมภายในแกรนูล เพื่อใช้เป็นแหล่งพลังงานและคาร์บอนซึ่งเปรียบเทียบได้กับ ไกลโคเจนที่สะสมในสัตว์ชั้นสูง หรือแป้งที่สะสมในพืช (Bloembergen และคณะ, 1986) PHA มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับคุณสมบัติของ PP และ PE และยังสามารถนำมาขึ้นรูปได้ (Holmes, 1989) PHA มีข้อดีกว่า PP และ PE คือ

สามารถถูกย่อยสลายได้ในธรรมชาติโดยจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ ที่มีเอนไซม์เอสเตอเรส (esterase) และดีโพลีเมอเรส (depolymerases) ผลจากการย่อยสลายได้สารที่ไม่มีอันตราย เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ น้ำ และกรดคาร์บอกซิลิก (Evans และSikdar, 1990) นอกจากนี้ PHA ยังมีสมบัติที่เข้ากันได้กับสิ่งมีชีวิต (biocompatibility) จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางการแพทย์ได้

PHA เป็นโพลีเอสเทอร์สายตรง (linear polyester) ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์ในกลุ่มกรดไฮดรอกซี ที่เชื่อมต่อกันโดยพันธะเอสเทอร์ที่เกิดขึ้นระหว่าง หมู่คาร์บอกซิลิก จากโมโนเมอร์ตัวหนึ่งกับหมู่ไฮดรอกซีจากโมโนเมอร์อีกตัวหนึ่ง เบต้า-คาร์บอนเป็นไครัลคาร์บอน ซึ่งทุกๆ โมโนเมอร์แสดง R-configuration และการเชื่อมต่อกันของโมโนเมอร์เป็นแบบ หัวต่อหาง (isotactic) เช่นเดียวกับ PP

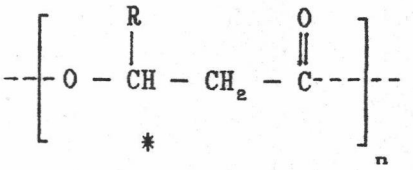

รูปที่ 1 สูตรโครงสร้างของโมโนเมอร์ ของ PHA (---) พันธะเอสเทอร์ และ * คือเบต้า-คาร์บอน (Brandl และคณะ, 1990)

จากรูปที่ 1 เมื่อ R คือหมู่เมทธิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxybutyrate หรือ 3HB
เมื่อ R คือหมู่เอทธิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxyvalerate หรือ 3HV
เมื่อ R คือหมู่โพรพิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxycaproate หรือ 3HC
เมื่อ R คือหมู่บิวทิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxyheptanoate หรือ 3HH
เมื่อ R คือหมู่เพนทิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxyoctanoate หรือ 3HO
เมื่อ R คือหมู่เฮกซิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxynonanoate หรือ 3HN
เมื่อ R คือหมู่เฮปทิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxydecanoate หรือ 3HD
เมื่อ R คือหมู่ออกทิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxyundecanoate หรือ 3HUD
เมื่อ R คือหมู่โนนิล โมโนเมอร์ นี้คือ β-hydroxydodecanoate หรือ 3HDD

PHA ที่พบอาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ PHA ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์เพียงชนิดเดียว เรียกว่าโฮโมโพลีเมอร์ (homopolymer) เช่น โพลีเมอร์ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์ของเบต้าไฮดรอกซีบิวทิเรทเรียกว่า poly(3-hydroxybutyrate) หรือ PHB นอกจากนี้ PHA ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์มากกว่า 1 ชนิด หรือเฮทเทอร์โรโพลีเมอร์ (heteropolymer) เช่น

โคโพลีเมอร์ (copolymer) ได้แก่ P(3HB-co-3HV) และ P(3HB-co-4HB) และเทอร์โพลีเมอร์ (terpolymer) ได้แก่ P(3HB-3HV-4HB) เป็นต้น

การค้นพบ PHA

PHB เป็นสารตัวแรกในกลุ่มของ PHA ที่ถูกพบครั้งแรกในปี ค.ศ. 1926 โดยนักจุลชีววิทยาชื่อ Lemoigne ซึ่งสกัดแยกได้จาก *Bacillus megaterium* กล่าวได้ว่า PHB เป็น PHA ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์ของ 3HB เท่านั้น ต่อมาในปี 1974 Wallen และ Rohwedder ได้รายงานว่าพบเฮทเทอร์โรโพลีเมอร์ที่สกัดจากกากตะกอนบำบัดน้ำเสียมีองค์ประกอบหลักคือ 3HB และ 3HV โดยมี 3HC และ 3HH เป็นส่วนน้อย การพบโมโนเมอร์ชนิดอื่นๆ นอกจาก 3HB นี้เองทำให้ Wallen และ Rohwedder เสนอให้เรียกสารกลุ่มนี้ว่า PHA Wallen และ Rohwedder ได้รายงานสมบัติของเฮทเทอร์โรโพลีเมอร์ซึ่งแตกต่างจาก PHB คือเฮทเทอร์โรโพลีเมอร์นี้มีจุดหลอมเหลวต่ำกว่า PHB และสามารถละลายได้ในเอทธานอลร้อนซึ่งต่างจาก PHB (ตารางที่ 1) นอกจากนี้สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี IR spectrophotometry และ NMR spectroscopy ของ PHB และ PHA ก็แตกต่างกันด้วย (รูปที่ 2) และ (รูปที่ 3)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคุณสมบัติทางกายภาพของ PHA และ PHB (Wallen และ Rohwedder, 1974)

PHA	PHB
ของแข็งสีขาว ละลายในคลอโรฟอร์ม ตกตะกอนได้ในอีเธอร์ จุดหลอมเหลวระหว่าง 97-100°ซ ละลายในเอทธานอลร้อน เป็นฟิล์มเมื่อระเหยคลอโรฟอร์มออก เป็นเฮทเทอร์โรโพลีเมอร์ ประกอบด้วยกรดไฮดรอกซีที่มีคาร์บอน 4 5 และ 6 อะตอม	ของแข็งสีขาว ละลายในคลอโรฟอร์ม ตกตะกอนได้ในอีเธอร์ จุดหลอมเหลวระหว่าง 160-180°ซ ไม่ละลายในเอทธานอลร้อน เป็นฟิล์มเมื่อระเหยคลอโรฟอร์มออก เป็นโฮโมโพลีเมอร์ ประกอบด้วยกรดไฮดรอกซีที่มีคาร์บอน 4 อะตอม

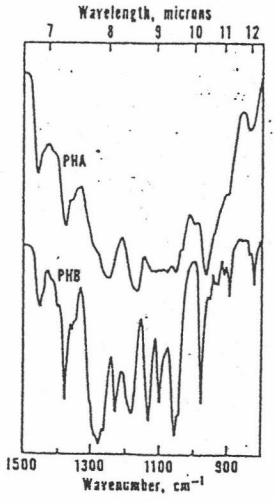

รูปที่ 2 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี IR spectrophotometry ของ PHA และ PHB (Wallen และ Rohwedder,1974)

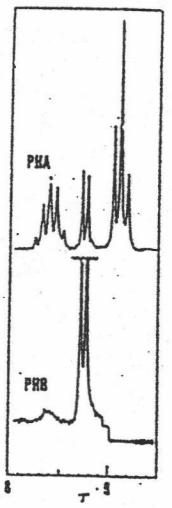

รูปที่ 3 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี NMR spectroscopy ของ PHA และ PHB (Wallen และ Rohwedder,1974)

Findlay และ White (1983) วิเคราะห์องค์ประกอบของโพลีเมอร์ที่สกัดจากตะกอนจากทะเล (marine sediments)โดยวิธีแคปพิลลารีแกสโครโมโตกราฟฟี โพลีเมอร์ประกอบด้วยโมโนเมอร์อย่างน้อย 11 ชนิดโดยมี 3HB และ 3HV เป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้ยังพบว่า *Bacillus megaterium* สามารถสร้างเฮทเทอโรโพลีเมอร์ที่ประกอบด้วยโมโนเมอร์ของ 3HB 3HH 3HO ปริมาณ 95 3 2 โมลเปอร์เซนต์ และโมโนเมอร์ชนิดอื่นๆ อีกเล็กน้อย ในปี 1986 Odham และคณะพบเฮทเทอโรโพลีเมอร์ที่ประกอบด้วย HB HH และ HO ในกากตะกอน (sewage sludge) ในปี 1983 ได้มีรายงานที่สำคัญของ De Smet และคณะโดยพบว่า *Pseudomonas oleovorans* สามารถเจริญได้ในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มีออกเทน (n-octane) เป็นแหล่งคาร์บอนและมีความเข้มข้น 50% โดยปริมาตร การศึกษาแกรนูลโดยวิธี freeze-fracture electron microscopy พบว่าเชื้อนี้สามารถสะสมแกรนูลที่มีลักษณะคล้ายกับแกรนูลของ PHB โพลิเมอร์ที่สกัดได้ประกอบด้วย 3HO และอื่นๆ เล็กน้อยแต่ไม่พบ 3HB ต่อมาในปี 1986 Lageveen และคณะได้รายงานที่สอดคล้องว่าเมื่อเลี้ยง *Pseudomonas oleovorans* โดยใช้อัลเคนที่มีความยาวคาร์บอน 6 ถึง 12 คาร์บอนอะตอม โพลีเมอร์ที่สกัดได้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยโมโนเมอร์ที่มีความยาวคาร์บอนอะตอมเท่ากับความยาวคาร์บอนอะตอมของสับสเตรทที่ใช้เลี้ยง และโมโนเมอร์ที่มีความยาวคาร์บอนอะตอมลดลง 2 คาร์บอน นอกจากนี้พบว่า *Pseudomonas oleovorans* ไม่สามารถสร้าง PHB แหล่งคาร์บอนที่เป็นทั้งอัลเคน หรือกลูโคส Brandl และคณะ (1990) ได้รายงานการพบ PHA ในจุลินทรีย์หลายสกุลดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างกลุ่มและจีนัสของจุลินทรีย์ที่สะสม PHA (Brandl และคณะ, 1990)

กลุ่ม/สกุลของจุลินทรีย์	ปริมาณสูงสุดของ PHA ที่พบ (% ต่อน้ำหนักแห้งของเซลล์)
Gram-negative aerobic rod and cocci	
Alcaligenes	96
Azotobacter	73
Methylobacterium	47
Pseudomonas	67
Rhizobium	57
Gram-negative facultative anaerobic rods	
Chromobacterium	37
Gram-negative anaerobic bacteria	
Syntrophomonas	30
Gram-positive cocci	
Micrococcus	28
Endospore-forming rods and cocci	
Bacillus	25
Clostridium	13
Sheathed bacteria	
Sphaerotilus	45
Phototrophic bacteria	
Chromatium	20
Rhodobacter	80
Rhodospirillum	47
Cyanobacteria	
Chlorogloea	10
Spirulina	6

ในปี 1964 Lundgren Pfister และ Merrick ศึกษาลักษณะแกรนูลของ PHB พบว่าแกรนูลมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.2 ถึง 0.5 ไมครอน และมีเมมเบรนที่ประกอบด้วยไลปิดและโปรตีนหนา 2 นาโนเมตร Byrom (1987) ได้แสดงภาพตัดของเซลล์ *Alcaligenes eutrophus* ภายในเซลล์มีแกรนูลของ PHB (รูปที่ 4) Ballard และคณะ (1987) ได้ศึกษาถึงจำนวนและขนาดของแกรนูลใน *Alcaligenes eutrophus* โดยใช้กล้องจุลทรรศน์อิเลคตรอน พบว่าเมื่อเลี้ยงเซลล์ในสภาวะที่เหมาะสมต่อการสะสม PHB จำนวนแกรนูลต่อเซลล์จะอยู่ในช่วง 8 ถึง 12 แกรนูล และทำให้เซลล์มีเส้นผ่าศูนย์กลางเพิ่มจาก 0.24 เป็น 0.50 ไมครอน รูปร่างของเซลล์เมื่อสะสม PHB จะเปลี่ยนเป็นค่อนข้างกลม และพบว่าการสะสม PHB จะหยุดเมื่อมีปริมาณ PHB ประมาณ 80 % ต่อน้ำหนักแห้ง ถึงแม้ว่ายังคงมีเอนไซม์และสับสเตรทที่เกี่ยวกับการสังเคราะห์ PHB ก็ตาม ทั้งนี้เนื่องมาจากเซลล์ไม่สามารถเก็บ PHB ได้มากกว่านี้ภายใต้ปริมาณผนังเซลล์ที่จำกัดนั่นเอง ภายในแกรนูลจะเป็น PHB ประมาณ 98 % โดยน้ำหนัก โปรตีน 2 % โดยน้ำหนัก และที่เหลือเป็นไขมันจำพวกกรด Phosphatidic และสารประกอบที่ละลายในอะซิโตนปริมาณเล็กน้อย แกรนูล 1 อัน จะประกอบด้วยสายของ PHB อย่างน้อย 1,000 สาย น้ำหนักโมเลกุลของสาย PHB จะแตกต่างกันในแต่ละชนิดของจุลินทรีย์ เช่น *Alcaligenes eutrophus* อยู่ในช่วง 6×10^5 ถึง 1.2×10^6 *Azobacter sp.* อยู่ในช่วง 8×10^5 ถึง 2×10^6 *Pseudomonas sp.* 5×10^4 ถึง 6×10^4 *Methylobacterium sp.* 2.5×10^5 ถึง 3×10^5 นอกจากชนิดของจุลินทรีย์ที่ทำให้น้ำหนักโมเลกุลต่างกันแล้ว วิธีการสกัด ช่วงการเจริญของเซลล์ที่นำมาสกัด และสภาวะที่ใช้เลี้ยงเซลล์ เช่น ค่าความเป็นกรดด่าง (pH) อุณหภูมิ ปริมาณสารอาหารที่จำเป็นก็มีผลเช่นเดียวกัน (Dawes และ Senior, 1973 ; Ballard และคณะ, 1987 และ Berger และคณะ, 1989) และในปี 1994 Taidi และคณะ ได้ศึกษาผลของชนิดคาร์บอน และความเข้มข้นเริ่มต้นของแหล่งคาร์บอนที่มีต่อน้ำหนักโมเลกุลของ PHB ที่ผลิตโดย *Methylobacterium extorquens* และ *Alcaligenes eutrophus* พบว่าสำหรับ *Methylobacterium extorquens* ถ้าให้ความเข้มข้นของคาร์บอนเริ่มต้นต่ำจะได้น้ำหนักโมเลกุลของ PHB สูง ซึ่งต่างจาก *Alcaligenes eutrophus* คือ ทั้งชนิดของคาร์บอน (ฟรุกโตส อะซิเตท กรดบิวทิริก) และความเข้มข้นเริ่มต้นไม่มีผลต่อน้ำหนักโมเลกุลของ PHB ซึ่งมีค่าสูงอยู่แล้ว

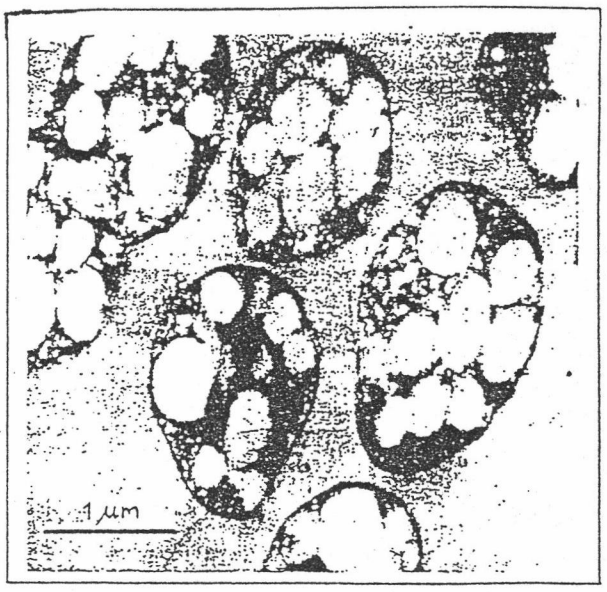

รูปที่ 4 ภาพตัดของเซลล์ *Alcaligenes eutrophus* จากกล้องจุลทรรศน์อิเลคตรอนแสดง PHB แกรนูลภายในเซลล์ (Byrom, 1987)

การหาปริมาณ และการวิเคราะห์ PHA

Lemoigne (1926) วัดปริมาณ PHB ภายในเซลล์ของ *Bacillus megaterium* โดยวิธี Gravimetric method ซึ่งเป็นวิธีที่อาศัยตัวทำละลายอินทรีย์ที่สามารถละลายเฉพาะ PHB แต่ไม่ละลายไลปิดตัวอื่น ได้แก่ คลอโรฟอร์มต้มเดือด และตกตะกอน PHB กลับคืนโดยใช้เมทธานอล หรือ เอทธานอล อบตะกอนแห้งแล้วนำไปหาปริมาณ วิธีนี้จำเป็นต้องใช้ตัวอย่างที่มี PHB มากในระดับมิลลิกรัม จึงจะได้ค่าที่ถูกต้องแม่นยำและวัดได้โดยสะดวก วิธีนี้จะวัดได้ยากถ้ามีตัวอย่างน้อยกว่า 1 มิลลิกรัม ต่อมาในปี 1958 Williamson และ Wilkinson ได้เสนอวิธีตรวจสอบได้รวดเร็ว และให้ความแม่นยำมากขึ้นในการวัดปริมาณ PHB โดยทำให้เซลล์แตกด้วยโซเดียมไฮโปคลอไรด์ และวัดความขุ่นของไลปิดแกรนูล (PHB ที่อยู่ในแกรนูล) วิธีนี้มีข้อเสียคือต้องทำกราฟมาตราฐานทุกครั้งที่ใช้เซลล์ต่างชนิดกัน และค่าความขุ่นที่วัดได้จะเป็นค่าที่เกิดจาก PHB ที่อยู่ในไลปิดแกรนูลเท่านั้น PHB ที่หลุดออกมานอกแกรนูลแล้วไม่สามารถวัดได้ ในปี 1961 Law และ Slepecky ได้เสนอวิธีการวัดหาปริมาณ PHB โดยวิธี Spectrophotometry เพื่อความสะดวก และแม่นยำมากขึ้น วิธีนี้สามารถวัด PHB ที่มีปริมาณน้อยได้คือ 5 ถึง 50 ไมโครกรัม หลักการของวิธีนี้คือ PHB จะถูกไฮโดรไลซ์เป็นกรดโครโตนิก(crotonic acid)โดยความร้อนและกรดซัลฟูริกเข้มข้น วัดปริมาณของกรดโครโตนิกที่ความยาวคลื่น 235 นาโนเมตร ซึ่งเป็นค่าการดูดกลืนแสงที่สูงที่สุด เนื่องจากวิธีทาง spectrophotometry และอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วไม่สามารถบอกความแตกต่างของโมโนเมอร์ตัวอื่นกับ 3HB ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องใช้วิธีการอื่นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปริมาณ และชนิด

ของโมโนเมอร์ตัวอื่นของ PHA ที่ไม่ใช่ 3HB เช่น การวิเคราะห์โดยแก๊สโครมาโตกราฟี (Gas chromatography) ในปี 1978 Braunegg Sonnleitner และ Lafferty ได้รายงานวิธีการหาปริมาณ PHB จากเซลล์ของ *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 วิธีการของ Braunegg และคณะ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนการสกัด PHB ออกจากเซลล์ที่ผ่านการทำให้แห้งด้วยอะซิโตน ขั้นตอนต่อมาคือการเตรียมอนุพันธ์ของโพลีเมอร์โดยปฏิกิริยาเมทธาโนไลซิส (methanolysis) ซึ่งจะได้อนุพันธ์ของเมทธิลเอสเทอร์ของ 3HB อยู่ในชั้นคลอโรฟอร์ม การคำนวณหาปริมาณ PHB ทำโดยเปรียบเทียบกับ PHB มาตรฐาน วิธีนี้สามารถตรวจวัดปริมาณ PHB ที่ความเข้มข้นต่ำสุดประมาณ 10^{-5} กรัม/ลิตร Findlay และ White (1983) รายงานการวิเคราะห์ PHA จากตะกอนทะเล วิธีการของ Findlay และ White ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การสกัดแยก PHA ออกจากตะกอน การทำ PHA ให้บริสุทธิ์ และการเตรียมอนุพันธ์ของ PHAโดยใช้กรดมาลิกเป็นสารมาตรฐานภายใน ในปี 1986 Odham และคณะได้เสนอการวิเคราะห์ PHA และกรดไขมันจากตะกอนบำบัดน้ำเสีย (sewage sludge) และแบคทีเรียจากทะเล วิธีการของ Odham ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การสกัดไขมันออกจากตัวอย่างที่ผ่านการระเหิดแห้งภายใต้สุญญากาศ (freeze dry หรือ lyophilization) ต่อมาเป็นขั้นตอนการเตรียมให้เป็นกรดไขมันโดยใช้ปฏิกิริยาไฮโดรไลซิสที่ไม่รุนแรงในสภาวะด่าง (mild alkaline hydrolysis) และทำให้อยู่ในรูปไขมันอิสระโดยกรดซัลฟุริกเข้มข้น 25 % โดยปริมาตร และขั้นตอนการเตรียมอนุพันธ์เอสเทอร์ด้วยเพนตะฟลูออโรเบนซิลโบรไมด์(pentafluorobenzylbromide) นำมาวิเคราะห์โดย GC และวิธี Mass spectroscopy ต่อมาในปี 1988 Comeau Hall และ Odham ได้เสนอวิธีที่ปรับปรุงมาจาก 3 วิธีที่ได้กล่าวมาเพื่อวิเคราะห์ PHB และ PHV จากตัวอย่างตะกอนบำบัดน้ำเสีย (activated sludge) ขั้นตอนของวิธีการนี้ประกอบด้วยการเตรียมเซลล์ระเหิดแห้งภายใต้สุญญากาศ และขั้นตอนการเตรียมอนุพันธ์โดยใช้กรดเบนโซอิกเป็นสารมาตรฐานภายในแล้วเก็บชั้นคลอโรฟอร์มที่มีอนุพันธ์ของ PHA ในรูป methyl ester ของโมโนเมอร์ชนิดต่างๆ นำไปวิเคราะห์ด้วย GC โดยมีก๊าซตัวพา (carrier gas)เป็นฮีเลียม อุณหภูมิของ injection port เท่ากับ 210° ซ อุณหภูมิของ detector port ชนิด flame ionization (FID) เท่ากับ 220° ซ และอุณหภูมิคอลัมน์เป็นโปรแกรมอุณหภูมิ วิเคราะห์ชนิดและปริมาณของ PHA เปรียบเทียบกับกราฟของสารมาตรฐานที่เตรียมด้วยวิธีเดียวกัน ปริมาณที่น้อยที่สุดที่วัดได้คือ 10^{-5} กรัม/ลิตร ซึ่งสอดคล้องกับวิธีของ Braunegg และคณะ วิธีนี้มีข้อได้เปรียบกว่า 3 วิธีที่กล่าวมาข้างต้นคือเป็นวิธีที่มีขั้นตอนน้อยและง่าย เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ตัวอย่างจำนวนมากไม่ยุ่งยากเหมือนวิธีของ Findlay

และ White หรือวิธีของ Odham และคณะ นอกจากนี้ยังสามารถแยกพีกอนุพันธ์ของ 3HV ออกจากพีกข้างเคียงได้ วิธีของ Braunegg และคณะมีปัญหาในขั้นตอนการทำแห้งของเซลล์ จะไม่มีประสิทธิภาพถ้าในตัวอย่างมีน้ำอยู่ Comeau และคณะ(1988) จึงปรับปรุงโดยการเตรียมเซลล์ระเหิดแห้งภายใต้สุญญากาศ และขั้นตอนการล้างกรดและกากเซลล์ในชั้นคลอโรฟอร์มออกเพื่อป้องกันการสลายตัวของสารที่เคลือบอยู่ในคอลัมน์ การใช้แคปพิลลารีคอลัมน์ช่วยเพิ่มความสามารถในการแยกพีกต่างๆ ออกจากกันได้ดียิ่งขึ้น ในการวิเคราะห์สารโดยวิธี GC นี้ สารมาตรฐานภายในมีความสำคัญ เพราะจะทำให้ผลวิเคราะห์มีความถูกต้องและเป็นผลที่สามารถทำซ้ำได้ (accuracy and reproducibility) เพราะสามารถลดความผิดพลาดที่อาจเกิดในขั้นตอนการเตรียมอนุพันธ์และปริมาตรที่ใช้ในการฉีดตัวอย่าง กรดเบนโซอิกมีความเหมาะสมในการที่จะนำมาใช้เป็นสารมาตรฐานภายใน เพราะเมทธิลเอสเทอร์ของกรดเบนโซอิกจะออกจากคอลัมน์หลังจากพีกของเมทธิลเอสเทอร์ของ 3HB และ 3HV ดังแสดงในรูปที่ 6

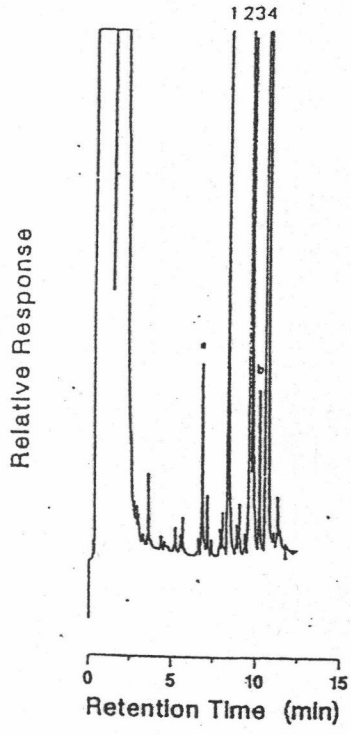

รูปที่ 5 โครมาโตแกรมของอนุพันธ์เมทธิลเอสเทอร์ของ กรดเบต้าไฮดรอกซีบิวทิริก (1) กรดเบต้าไฮดรอกซีวาเลอริก (2) กรด-4-ออกโซวาเลอริก (3) และกรดเบนโซอิก (4) (สารมาตรฐานภายใน) (Comeau และคณะ,1988)

นอกจากวิธีทางโครโมโตรกราฟีแล้ววิธี NMRเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้บอกถึงชนิดองค์ประกอบและปริมาณของโมโนเมอร์แต่ละชนิดของPHAได้ ในปี 1986 Doi และคณะ ได้วิเคราะห์โคโพลีเมอร์ P(3HB-CO-3HV) ที่สกัดแยกได้จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 โดยเลี้ยงในแหล่งคาร์บอนผสมระหว่างโซเดียมอะซีเตท(C2) และโซเดียมโพรพิโนเอต(C3) โดยวิธี NMR พบว่า ^{13}C NMR spectrum มีลักษณะดังรูปที่6 สเปกตรัมของ 125-MHz ^{13}C NMR ของ P(3HB-CO-3HV) ประกอบด้วยสัญญาณหลัก 8 สัญญาณเรียงลำดับสัญญาณน้อยไปมาก ดังนี้ หมู่เมทธิล(-CH3)ของHV หมู่เมทธิล (-CH3)ของHB หมู่เมทธิลีน (-CH2-)ของHV หมู่เมทธิลีน (-CH2-) ที่อยู่ถัดจากหมู่คาร์บอนิล (-C=O) ของ HV และ HB หมู่เมทธีน (-CH-)ของHB หมู่เมทธีน(-CH-)ของHV และหมู่คาร์บอนิล (-C=O) ของ HB และ HV ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Bluhm Hamer และ Marchessault(1986) ดังแสดงในรูปที่ 7 นอกจากนี้สัญญาณของหมู่เมทธิล เมทธิลีนและ หมู่คาร์บอนิลจาก HB ของโคโพลีเมอร์จะปรากฏสัญญาณที่ตำแหน่งเดียวกันกับของ HB จาก PHB ซึ่งได้จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 และ *Bacillus megatenium* (Doi และคณะ ,1986) โดยการเลี้ยงในแหล่งคาร์บอนผสมระหว่าง กลูโคส และกรดโพรพิโอนิก

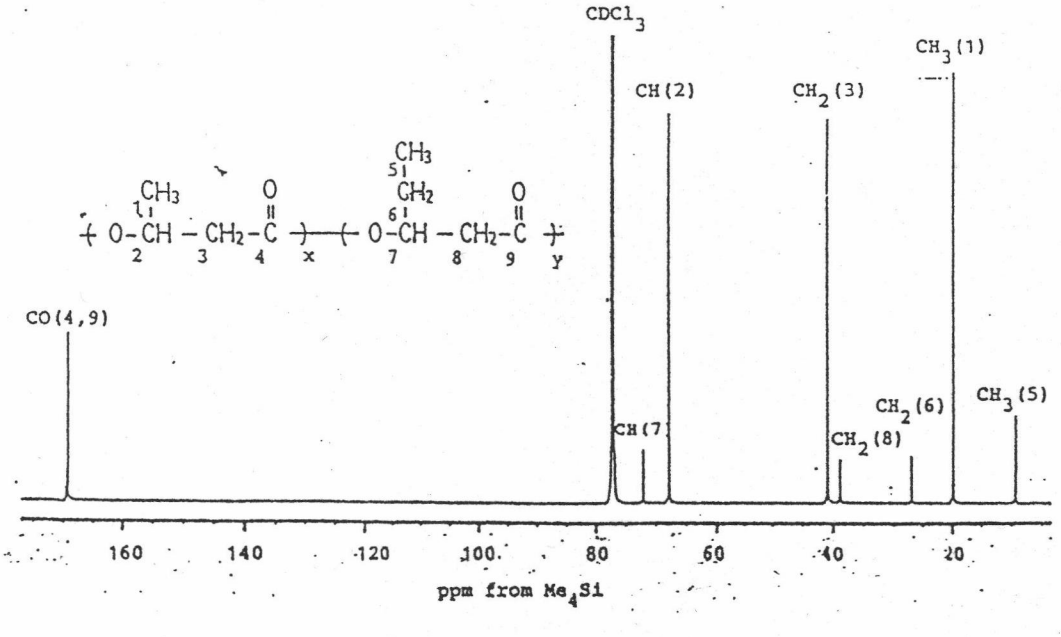

รูปที่6 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{13}C NMR Spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 ในคลอโรฟอร์มที่ 125 MHz 27° ซ (Doi และคณะ,1986)

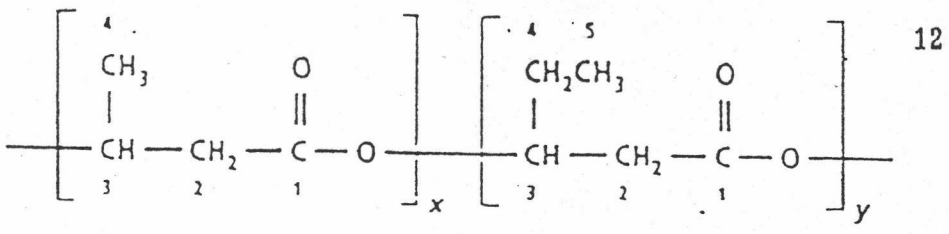

12

HB HV

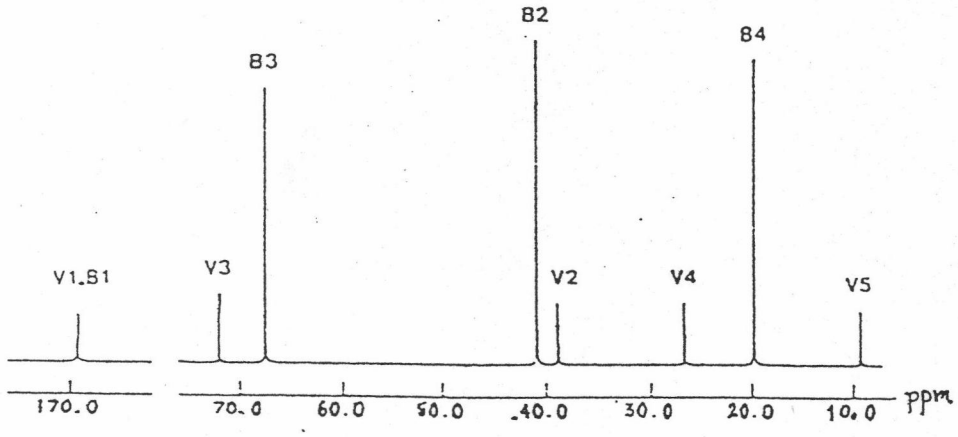

รูปที่ 7 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{13}C NMR Spectroscopy ของโคโพลิเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก ICI ในคลอโรฟอร์มที่ 62.9 MHz 32° ซ (Bluhm Hamer และ Marchessault , 1986)

นอกจากนี้ Doi และ คณะ (1986) ได้รายงานสเปกตรัมของ 500 MHz ^{1}H NMR ของ P(3HB -co-3HV) เรียงลำดับจากสัญญาณน้อยไปมากสเปกตรัมประกอบด้วยสัญญาณจากโปรตอนของหมู่เมทธิลของHV หมู่เมทธิลของHB หมู่เมทธิลีนของ HV หมู่เมทธิลีนที่อยู่ถัดจากหมู่คาร์บอนิลของHB และ HV หมู่เมทธีนของHV และ หมู่เมทธีนของHB ดังแสดงในรูปที่ 8 ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ Bloembergen และ คณะ (1986)(รูปที่ 9) การคำนวณปริมาณของโมโนเมอร์ (mole fraction) ของ 3HB และ 3HV ในโคโพลีเมอร์ P (3HB-co-3HV) สามารถทำได้ โดยวิเคราะห์จากอัตราส่วนพื้นที่ใต้พีคของสัญญาณจากโปรตอนของ หมู่เมทธิลของ HB ที่ 1.274 ppm (doublet resonance) เทียบกับสัญญาณจากโปรตอนของหมู่เมทธิลของ HV ที่ 0.894 ppm (triplet resonance) (Doi และคณะ, 1986) โดยหลักการแล้วสามารถคำนวณได้จากสัญญาณของหมู่เมทธิลีนที่ side chain ของ HV ที่ ~ 1.64 ppm แต่วิธีการคำนวณนี้ไม่ได้รับการสนับสนุน เพราะน้ำที่อาจมีอยู่เป็นปริมาณน้อยในตัวอย่างหรือในคลอโรฟอร์มจะทำให้เกิดสัญญาณแทรก (impurity) ที่ ~1.67 ppm ซึ่งจะเหลื่อมซ้อนกันกับสัญญาณที่ 1.64 ppm ทำให้คำนวณได้สัดส่วนของ HV สูงกว่าปริมาณจริงเล็กน้อย ความผิดพลาดจะเพิ่มขึ้นมากเมื่อตัวอย่างมีน้ำอยู่ (Bloembergen และคณะ, 1986)

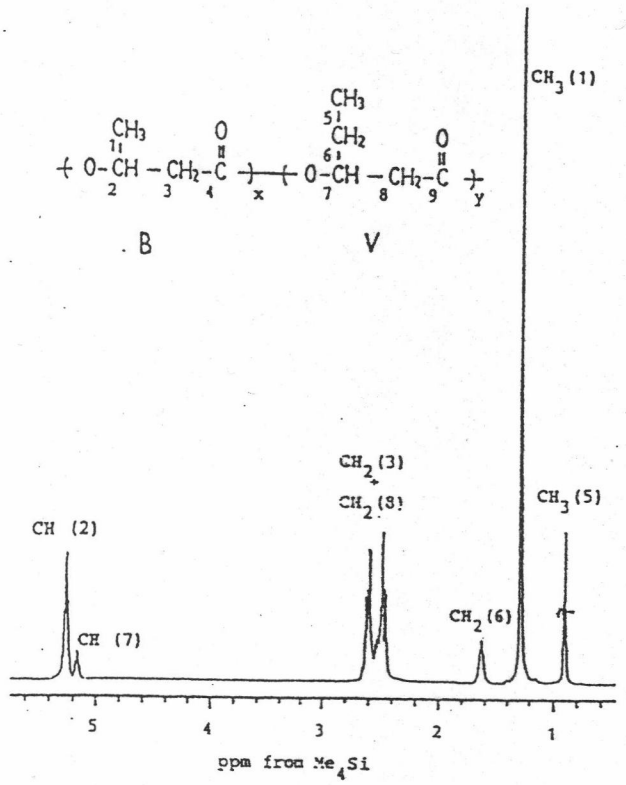

B V

รูปที่ 8 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{1}H NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 ในคลอโรฟอร์มที่ 500 MHz (Doi และคณะ, 1986)

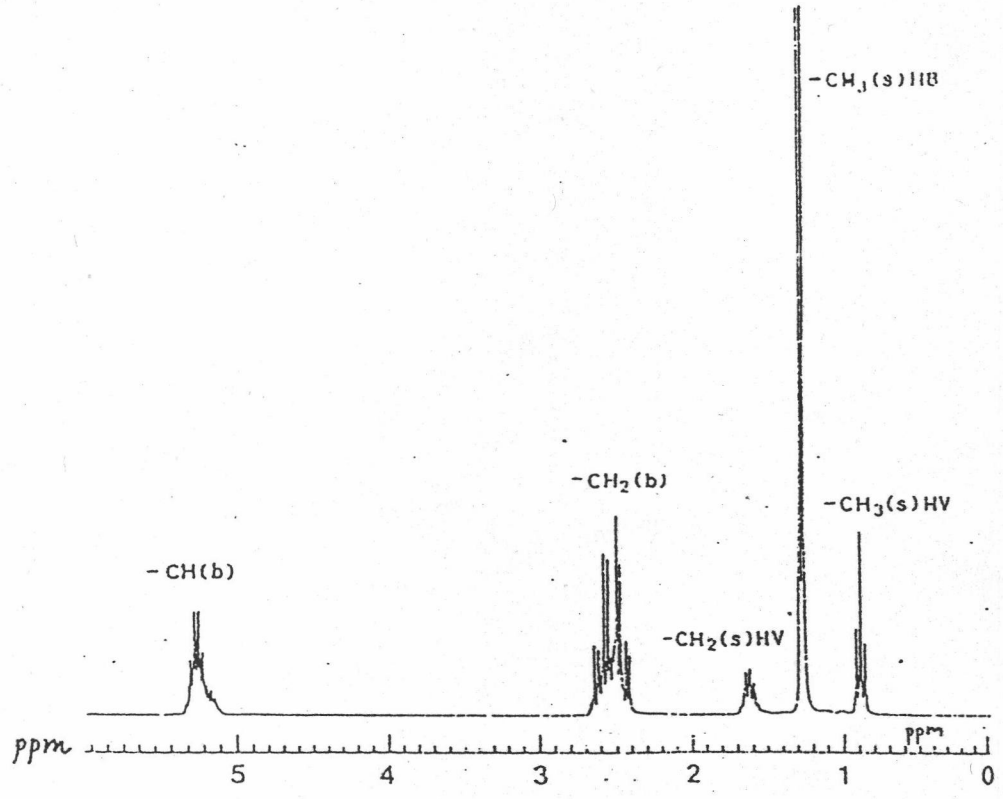

รูปที่ 9 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{1}H NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก ICI ที่ 250 MHz (Bloembergen และคณะ, 1986)

ในปี 1989 Kamiya และคณะ ได้เลี้ยง *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ NCIB 11599 ในแหล่งคาร์บอนผสมของกรดวาเลอริก (C5) และกรดบิวทิริก (C4) ต่อมาสกัดแยกโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) และนำมาวิเคราะห์ด้วย ^{13}C และ ^{1}H NMR spectroscopy ซึ่งให้ผลสอดคล้องกับรายงานที่ได้เสนอข้างต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าลักษณะของแต่ละโมโนเมอร์ที่เป็นองค์ประกอบของโคโพลิเมอร์จะไม่ขึ้นกับ ชนิดของแบคทีเรีย และชนิดของแหล่งคาร์บอน

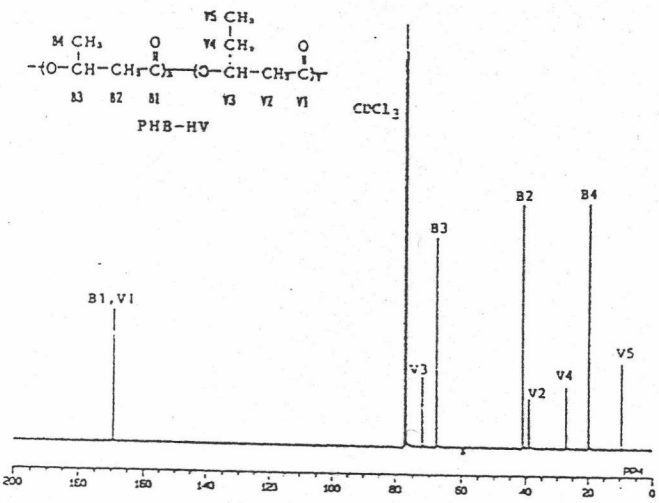

รูปที่ 10 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{13}C NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ NCIB 11599 ในคลอโรฟอร์มที่ 67.6 MHz 30° ซ (Kamiya และคณะ, 1989)

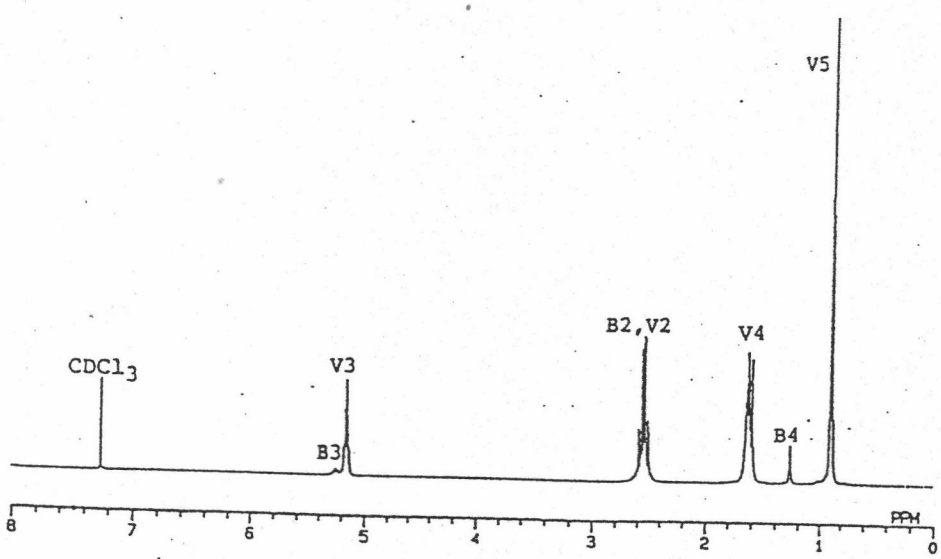

รูปที่ 11 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{1}H NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ NCIB 11599 ในคลอโรฟอร์มที่ 500 MHz 30° ซ (Kamiya และคณะ ,1989)

Doi และคณะ (1988) ได้วิเคราะห์โคโพลิเมอร์ชนิดใหม่ คือ P(3HB-co-4HB) จาก *Alcaligenes eutrophus* ที่เจริญในแหล่งคาร์บอนผสมของ กรดบิวทิริก และ กรด-4-ไฮดรอกซีบิวทิริก พบว่า ^{13}C NMR spectrum มีลักษณะดังรูปที่ 10 สเปกตรัมของ 125 MHz ^{13}C NMR ของ P(3HB-co-4HB) ประกอบด้วยสัญญาณหลักเรียงตามลำดับสัญญาณน้อยไปมากดังนี้ หมู่เมทธิล (คาร์บอน 4) ของ 3HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 7 และ6) ของ 4HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 2) ของ 3HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 8) ของ 4HB หมู่เมทธีน (คาร์บอน 3)ของ 3HB และหมู่คาร์บอนิล(คาร์บอน 1 และ 5) ของ 3HB และ 4HB ^{1}H NMR spectrum ของ P(3HB-co-4HB) มีลักษณะดังรูปที่ 11 ซึ่งประกอบด้วยสัญญาณจากโปรตอนของหมู่เมทธิล (คาร์บอน 4) ของ 3HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 7 และ 6) ของ4HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 2) ของ 3HB หมู่เมทธิลีน (คาร์บอน 8) ของ 4HB หมู่เมทธีน (คาร์บอน 3) ของ 3HB

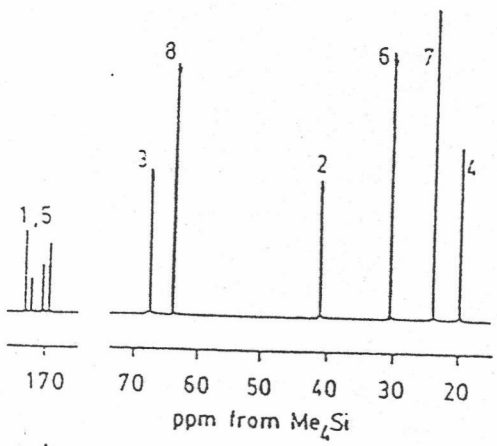

รูปที่ 12 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{13}C NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-4HB) จาก *Alcaligenes eutrophus* ในคลอโรฟอร์มที่ 125 MHz 27° ซ (Doi และคณะ ,1988)

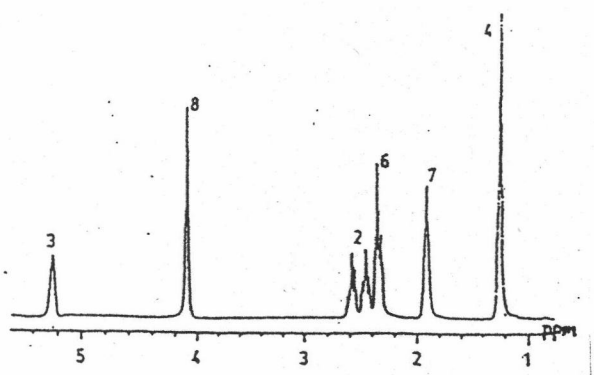

รูปที่ 13 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{1}H NMR spectroscopy ของโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-4HB) จาก *Alcaligenes eutrophus* ในคลอโรฟอร์มที่ 500 MHz 27° ซ (Doi และคณะ,1988)

Kunioka Nakamura และ Doi (1988) ได้เสนอ ^{1}H NMR spectrum ของเทอร์โพลีเมอร์ชนิดใหม่คือ P (3HB-4HB-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ ATCC 17699 (รูปที่ 14) ในแหล่งคาร์บอนผสมระหว่างกรดวาเลอริก และกรด 4-ไฮดรอกซีบิวทิริก

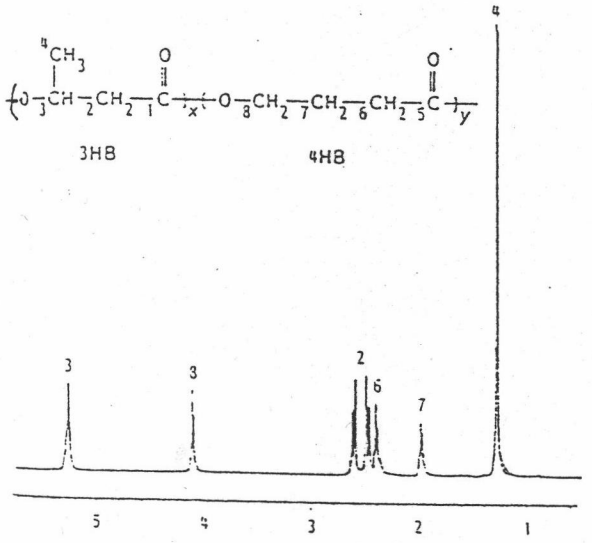

รูปที่ 14 สเปกตรัมที่วิเคราะห์โดยวิธี ^{1}H NMR spectroscopy ของเทอร์โพลีเมอร์ P(3HB-4HB-3HV) จาก *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ ATCC 17699 ในคลอโรฟอร์มที่ 500 MHz 27° ซ (Kunioka Nakamura และ Doi,1988)

การสังเคราะห์และการย่อยสลาย PHA ภายในเซลล์

ในปี 1973 Dawes และ Senior ได้รายงานว่าในการผลิต PHB ของจุลินทรีย์โดยทั่วไป พบว่ากระบวนการสังเคราะห์และสะสม PHB จะเกิดขึ้นสูงหลังจากการเจริญของแบคทีเรียเข้าสู่ระยะการเจริญสูงสุด และอยู่ภายใต้สภาวะสารอาหารไม่สมดุลย์ (nutrient imbalance) กล่าวคือเมื่อเซลล์จุลินทรีย์อยู่ในสภาวะที่สารอาหารขาดสมดุลย์ โดยมีแหล่งคาร์บอนมากเกินพอ แต่มีสารบางชนิด เช่น ออกซิเจน ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม หรือซัลเฟอร์ในปริมาณจำกัด Heinzle และ Lafferty (1980) รายงานว่า *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 จะเข้าสู่ระยะการเจริญ (growth phase) และมีการสังเคราะห์โปรตีนเมื่อมีปริมาณแอมโมเนียม (NH_4) เพียงพอ และการสังเคราะห์ PHB จะเพิ่มขึ้นภายหลังที่การสังเคราะห์โปรตีนสิ้นสุดลง และไม่มีแอมโมเนียมเหลืออยู่ จึงเข้าสู่ระยะสะสม (storage phase) Ward และคณะ (1977) รายงานว่า *Azotobacter*

beijerinckii สามารถสะสม PHB ได้ถึง 74 % ต่อน้ำหนักแห้งในสภาวะที่มีการจำกัดปริมาณออกซิเจน และให้กลูโคสเป็นแหล่งคาร์บอน ในปี 1989 Steinbuchel และ Schlegel พบว่าเมื่อเลี้ยง *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์กลายพันธุ์โดยมีแลคเตท กลูโคเนท หรือกลูโคส เป็นแหล่งคาร์บอน แต่จำกัดปริมาณของแอมโมเนียมซัลเฟต ฟอสเฟต โปตัสเซียม หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง พบว่ามีผลให้เซลล์มีการสะสม PHB เพิ่มขึ้น Mulchandani และคณะ (1989) พบว่าอัตราการเจริญของ *Alcaligenes eutrophus* ATCC 17699 จะขึ้นกับอัตราส่วนระหว่างปริมาณแอมโมเนียมซัลเฟตกับฟรุกโตส (N/C) โดยอัตราส่วนที่ต่ำจะส่งเสริมให้มีการเจริญได้ดี ในขณะที่อัตราส่วนที่สูงจะยับยั้งการเจริญ

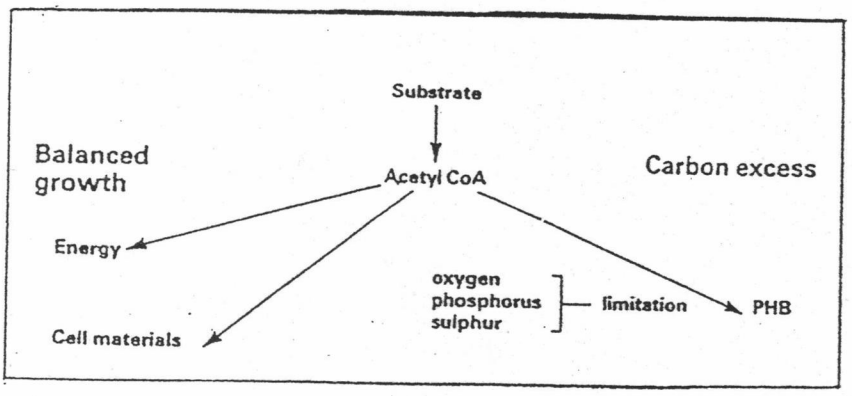

รูปที่ 15 วิถีการเปลี่ยน Acetyl CoA เมื่อเซลล์เจริญภายใต้สภาวะที่มีสารอาหารสมดุลย์ (balance growth) และสภาวะที่สารบางอย่างถูกกำจัดแต่มีแหล่งคาร์บอนมากเกินพอ (carbon excess) (Byrom, 1987)

Oeding และ Schlegel (1973) ตั้งสมมุติฐานว่าวิถีการสังเคราะห์ PHB ควรจะเกี่ยวข้องกับสารตัวกลางในวัฏจักรเครปส์ (TCA cycle) โดยน่าจะเริ่มต้นจากอะซิติลโคเอ เปลี่ยนไปเป็นอะซิโตอะซิติลโคเอ และเป็นไฮดรอกซีบิวทิริลโคเอ ตามลำดับ หลังจากนั้นจะเกิดกระบวนการโพลีเมอไรเซชั่น(polymerization)ของไฮดรอกซีบิวทิริลโคเอไปเป็น PHB โดยเอนไซม์ซินติเทส (PHB synthetase) และ PHB ที่เกิดขึ้นสามารถถูกย่อยสลายด้วยเอนไซม์ไฮดรอกซีบิวทิเรทดีไฮโดรจีเนส (3-hydroxybutyrate dehydrogenese) เอนไซม์นี้จะถูกควบคุมการทำงานโดยปริมาณของ acetoacetate และ NADH ภายในเซลล์ Doi และคณะ (1987) ได้ศึกษาวิถีสังเคราะห์ PHB โดย *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ 17699 โดยใช้โซเดียมอะซิเตทที่ติดฉลากกัมมันตภาพรังสี(^{13}C-labeled acetate)ที่ตำแหน่ง

คาร์บอนิลคาร์บอน (1-^{13}C) และ เมทธิลคาร์บอน (2-^{13}C) จากการวิเคราะห์โดยวิธี ^{13}C NMR และ ^{1}H NMR สนับสนุนว่า PHB สังเคราะห์มาจากอะซิติลโคเอ (C2) จากโซเดียมอะซิเตท โดยผ่านปฏิกริยารวมตัว(condensation) เป็นอะซิโตอะซิติลโคเอ(C4) และเป็น 3-ไฮดรอก-ซีบิวทิริลโคเอ (C4) ตามลำดับและเกิดกระบวนการโพลีเมอไรเซชั่น โดยเอนไซม์โพลีเมอเรส (PHB polymerase) ในทำนองเดียวกันศึกษาวิถีการสังเคราะห์ P(3HB-CO-3HV) จากโซเดียมโพรพิโอเนทที่ติดฉลากกัมมันตภาพรังสี พบว่าบางส่วนของโซเดียมโพรพิโอเนทมีการตัดที่คาร์บอนิลคาร์บอนไปเป็นอะซิติลโคเอ และผ่านการเมตาโบลิซึมจนเป็น 3HB 3HV จะได้มาจากโพรพิโอนิลโคเอ (C3) กับอะซิติลโคเอ (C2) Doi และคณะ (1987) ได้ศึกษาวิถีการสังเคราะห์ โคโพลีเมอร์ ของ 3HB และ 3HV จากการเลี้ยง *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ NCIB 11599 ด้วยกรดวาเลอริก พบว่าเมื่อใช้กรดวาเลอริกเพียงอย่างเดียวโคโพลีเมอร์ที่ได้จะมี 3HV สูงถึง 90 โมลเปอร์เซนต์ โดย Doi และคณะได้เสนอว่ากรดวาเลอริกส่วนใหญ่ถูกเมตาโบไลซ์ไปเป็น 3-ไฮดรอกซีวาเลอริลโคเอซึ่งเป็น 3HVโดยตรงไม่มีการตัดของสายคาร์บอน (Carbon Skeleton) และ กรดวาเลอริกที่เหลือจะสลายได้อะซิติลโคเอ และ โพรพิโอนิลโคเอ อะซิติลโคเอ ผ่านกระบวนการรวมตัวได้เป็น 3HB ต่อมาเกิดปฏิกริยาโพลีเมอไรเซชั่นได้เป็น P (3HB-CO-3HV) โดยเอนไซม์โพลีเมอเรส (PHB โพลีเมอเรส) ต่อมาในปี 1988 Doi และคณะได้สรุปวิถีการสังเคราะห์ PHB และ P(3HB -CO-3HV) เป็น 2 วิถี ดังรูปที่ 16

วิถีที่ 1 สรุปจากการศึกษาของ Oeding และ Schlegel (1973) และ Senior และ Dawes (1973) กล่าวคือเป็นวิถีการสังเคราะห์ 3HB จากน้ำตาลเฮกโซส (กลูโคส หรือ ฟรุกโตส) และ โซเดียมอะซิเตท ซึ่งต้องผ่านกระบวนการปฏิกริยารวมตัวของอะซิโตอะซิติลโคเอ ไปเป็น บิวทิริลโคเอ

วิถีที่ 2 จากการศึกษาของ Doi และ คณะ(1988)เป็นวิถีการสังเคราะห์ P(3HB) จากกรดบิวทิริก และ P(3HB-CO-3HV)จากกรดวาเลอริก หรือกรดวาเลอริก กับกรดบิวทิริก วิถีนี้ทั้ง 3HB ที่ได้จากกรดบิวทิริกและ 3HV จากกรดวาเลอริกจะไม่มีการตัดหลักสายของคาร์บอน และในปี 1989 Kunioka Kawaguchi และ Doi ได้เสนอวิถีการสังเคราะห์โคโพลีเมอร์ P(3HB-co-4HB) จากการเลี้ยง *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ ATCC 17699 โดยกรด-4-ไฮดรอกซีบิวทิริก พบว่าบางส่วนของ 4-ไฮดรอกซีบิวทิริลโคเอ จะถูกเมตาโบไลซ์เป็น 3-ไฮดรอกซีบิวทิริลโคเอ และเกิดการโพลีเมอไรเซชั่นโดยเอนไซม์โพลีเมอเรสได้เป็น P(3HB-4HB) (รูปที่17)

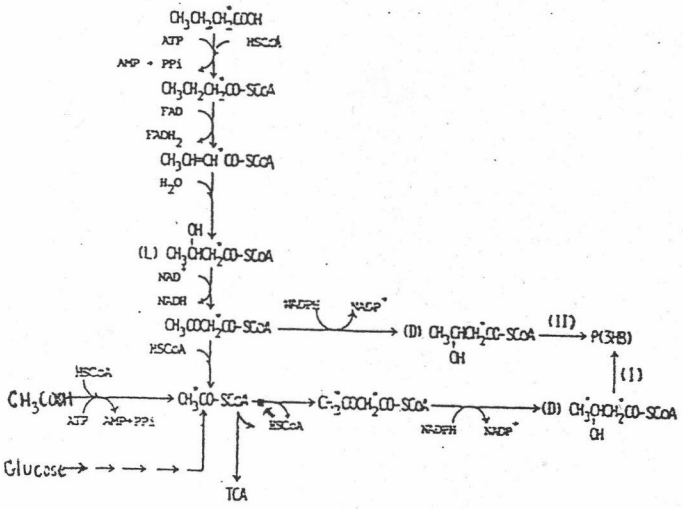

รูปที่ 16 วิถีการสังเคราะห์ PHB จากกลูโคส และ P(3HB-co-3HV) จากกรดวาเลอริก ใน *Alcaligenes eutrophus* (Doi และคณะ ,1988)

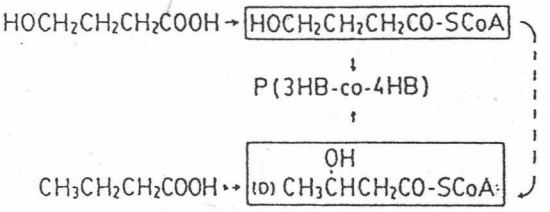

รูปที่ 17 วิถีการสังเคราะห์ P(3HB-4HB) จากกรด-4-ไฮดรอกซีบิวทิริก และ กรดบิวทิริก (Kunioka และคณะ , 1988)

ลักษณะและคุณสมบัติของ PHB และ โคโพลีเมอร์

ในปี 1973 Dunlop และ Robard ได้ศึกษาแกรนูลของ PHB จาก *Bacillus cereus* หลังจากการเตรียมตัวอย่างโดยวิธี freeze etching และนำมาดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเลคตรอน พบว่าโพลีเมอร์ในแกรนูลแสดงลักษณะ stretching patterns ซึ่งเป็นคุณสมบัติโดยธรรมชาติของโพลิเอสเทอร์ นอกจากนี้ยังได้เสนอว่าสามารถนำ PHB มาผ่านกระบวนการเช่นเดียวกับเทอร์โมพลาสติกได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าจุดนี้ทำให้เกิดความสนใจในการนำพลาสติกจากธรรมชาติมาใช้และผลิตในระดับอุตสาหกรรม Holmes ซึ่งทำงานที่บริษัท ICI ได้ศึกษาเปรียบเทียบคุณสมบัติของ PHB กับ PP (ตารางที่ 3) พบว่า PHB มีคุณสมบัติทางโพลิเมอร์ที่คล้ายกับ PP เช่น จุดหลอมเหลว ระดับความเป็นผลึก (degree of

crystallinity) อุณหภูมิสภาพแก้ว (glass transition temperature) หรือ Tg นอกจากนี้ทั้ง PHB และ PP มีหมู่เมทธิลเป็นหมู่ข้างเคียง (side chain) และมีการเรียงตัวของโมโนเมอร์ในสายโพลีเมอร์แบบหัวต่อหาง(isotactic)เหมือนกัน คุณสมบัติที่ดีของ PHB และต่างจาก PP คือ PHB สามารถย่อยสลายได้และทนต่อ UV บริษัท ICI จึงได้ทำการผลิต PHB ในระดับอุตสาหกรรมโดย *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 และใช้ชื่อทางการค้า ไบโอโพล (Biopol) แต่คุณสมบัติเชิงกลของ PHB ยังด้อยกว่า PP เนื่องจาก PHB เป็นโฮโมโพลีเมอร์ที่มีความแข็ง (stiffness) และเปราะ (brittleness) กว่า PP Holmes ยังได้รายงานว่าแบคทีเรียที่สามารถสังเคราะห์ PHB สามารถสังเคราะห์โคโพลีเมอร์ได้ เช่น P(3HB-co-3HV) และจากการศึกษาสมบัติเชิงกลพบว่า PHB เมื่ออยู่ในรูปของโคโพลีเมอร์ที่มี 3HV ร่วมด้วยจะทำให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้น กล่าวคือเมื่อมี 3HV อยู่ในสายโพลีเมอร์จะทำให้ระดับความเป็นผลึก Tg และจุดหลอมเหลวลดลง ส่งผลต่อคุณสมบัติเชิงกลทำให้โพลีเมอร์มีความแข็งลดลงแต่มีความเหนียว (toughness) เพิ่มขึ้น (รูปที่ 18) ดังนั้น ICI จึงได้หันมาผลิตโคโพลีเมอร์และใช้ชื่อทางการค้าว่า ไบโอโพล เช่นเดียวกัน ปริมาณของ 3HV ที่ไม่เท่ากันทำให้ได้โคโพลีเมอร์ที่มีคุณสมบัติไม่เหมือนกันเหมาะแก่การนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น กล่าวคือถ้ามี 3HV ในปริมาณน้อยจะได้โคโพลีเมอร์ที่มีความแข็งและเปราะคล้ายกับ PVC ถ้ามี 3HV ในช่วงกลางโพลีเมอร์จะมีความสมดุลย์ระหว่างความแข็งและความเหนียวคล้ายกับ PP และถ้ามี 3HVในปริมาณมากจะทำให้โพลีเมอร์มีความอ่อนและเหนียวคล้ายกับ PE ในทำนองเดียวกัน Scandola และคณะ (1990) พบว่าโคโพลีเมอร์ของ P(3HB-co-4HB) มี Tg และจุดหลอมเหลวลดลงเมื่อมี 4HB เพิ่มขึ้นในสายของโพลีเมอร์ จากหลักการนี้เราสามารถควบคุมคุณสมบัติของโพลีเมอร์ได้โดยการทำให้อยู่ในรูปโคโพลีเมอร์ที่มีชนิด และปริมาณของโมโนเมอร์ตามต้องการหรือเรียกว่า tailor made ความสามารถในการผลิต PHA ให้อยู่ในรูปโฮโมโพลีเมอร์ หรือ โคโพลีเมอร์ที่มีสัดส่วนและชนิดของโมโนเมอร์ต่างๆ กัน ขึ้นอยู่กับชนิดของจุลินทรีย์และชนิดของแหล่งคาร์บอน

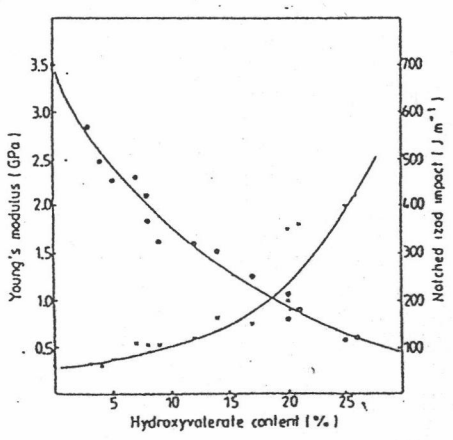

รูปที่18 ปริมาณของ 3HV ในโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV)ที่มีผลต่อค่า Young`s modulus (stiffness) และค่า Notched izod impact (toughness) (Holmes,1985)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของ PP และ PHB

(Evans และ Sikdar, 1990; Brandl และคณะ, 1990)

คุณสมบัติ	PP	PHB
จุดหลอมเหลว (°C)	171-186	171-182
ความสามารถเป็นผลึก (%) (crystallinity)	65-70	65-80
ความหนาแน่น (g/cm^3)	0.95-0.94	1.23-1.25
น้ำหนักโมเลกุล ($\times 10^5$)	2.2-7	1-8
การกระจายของน้ำหนักโมเลกุล (molecular weight distribution)	5-12	2.2-3
ความแข็ง (GPa) (flexurul modulus)	1.7	3.5-4
ความสามารถในการต้านแรงดึง (MPa) (tensile strenght)	39	40
ความสามารถในการขยายตัว (%) (extension to break)	400	6-8
ความทนทานต่อแสงอุลตราไวโอเลต (uv resistance)	ไม่ดี	ดี
ความทนทานต่อตัวทำละลาย (solvent resistance)	ดี	ไม่ดี
ความสามารถให้ออกซิเจนผ่าน ($cm^3\ m^{-2}\ atm^{-1}\ d^{-1}$) (oxygen permeability)	1700	45

การสร้างและสะสม PHA

กระบวนการทางชีวเคมีสำหรับการสร้าง PHA มี 2 แบบคือ กระบวนการแบบขั้นตอนเดียว คือมีการสร้าง PHA พร้อมกับการเจริญของเซลล์ และกระบวนการแบบ 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกจะเลี้ยงเซลล์ในอาหารที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้ปริมาณเซลล์มาก แล้วจึงใส่อาหารที่มีแหล่งคาร์บอนเหมาะสำหรับการผลิต PHA (รูปที่ 19)

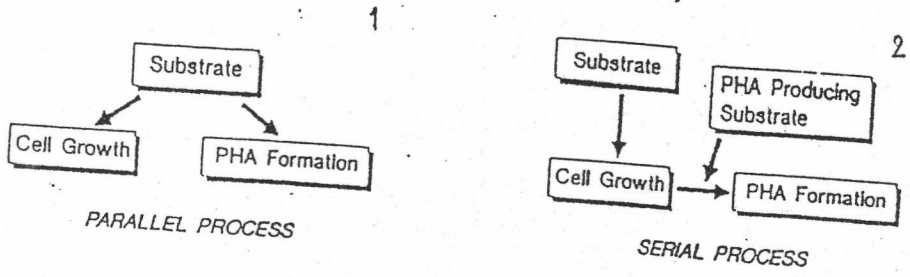

รูปที่ 19 แสดงการสร้าง PHA กระบวนการแบบขั้นตอนเดียว (1) และ กระบวนการแบบ 2 ขั้นตอน (2) (Brandl และคณะ,1990)

การผลิต PHA ในระดับใหญ่โดยนิยมใช้แบบ 2 ขั้นตอน สำหรับ *Alcaligenes eutrophus* โดยทั่วไปถ้าให้แหล่งคาร์บอนที่มีคาร์บอนอะตอมเลขคู่ เช่น กรดอะซิติก (C2) กรดบิวทิริก(C4) กลูโคส หรือ ฟรุกโตส (C6) จะได้โฮโมโพลีเมอร์คือ PHB ถ้าให้คาร์บอนอะตอมคี่ผสมกับอะตอมคู่ เช่น กรดวาเลอริก(C5)ร่วมกับกรดบิวทิริก(C4) หรือ อะตอมคี่จะได้โคโพลีเมอร์ เช่น P(3HB-co-3HV) สัดส่วนและชนิดของโมโนเมอร์สามารถควบคุมได้โดยการให้แหล่งคาร์บอนผสมในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ดังนั้นคุณสมบัติของโพลีเมอร์จะถูกควบคุมได้โดยการให้แหล่งคาร์บอนนั่นเอง (Brandl และคณะ, 1990) ในปี 1985 Holmes พบว่า *Alcaligenes eutrophus* สามารถสังเคราะห์โคโพลีเมอร์ของ 3HB และ 3HV เมื่อเลี้ยงในอาหารที่มีแหล่งคาร์บอนผสมประกอบด้วย กลูโคสและกรดโพรพิโอนิก ปริมาณของ 3HV ในสายโพลีเมอร์ขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างกลูโคสและกรดโพรพิโอนิก โดยสามารถผลิตโคโพลีเมอร์ได้สูงถึง 70% ของน้ำหนักแห้ง และมี 3HV เท่ากับ 33 โมลเปอร์เซนต์ ต่อมาในปี 1986 Doi และคณะได้เลี้ยง *Alcaligenes eutrophus* ในแหล่งคาร์บอนผสมระหว่างโซเดียมอะซิเตท และโซเดียมโพรพิโอเนท ปริมาณของ 3HV ในโคโพลีเมอร์เท่ากับ 43 โมลเปอร์เซนต์ และมีปริมาณคิดเป็น 35 % ต่อน้ำหนักเซลล์แห้ง ต่อมาในปี 1987 Doi และคณะได้รายงานเพิ่มว่า *Alcaligenes eutroplus* สายพันธุ์ NCIB 11599 สามารถสร้างโคโพลีเมอร์ที่มีหน่วยของ 3HV สูงถึง 90 โมลเปอร์เซนต์ เมื่อใช้กรดวาเลอริกเป็นแหล่ง

คาร์บอนเดี่ยวๆ เมื่อใช้กรดวาเลอริกร่วมกับกลูโคสจะได้ 3HV มากกว่า เมื่อใช้กลูโคสร่วมกับกรดโพรพิโอนิก (Haywood และคณะ, 1989) Doi และคณะ (1988) รายงานว่า *Alcaligenes eutrophus* สามารถใช้แหล่งคาร์บอนผสมระหว่างกรดบิวทิริกและกรดวาเลอริกเข้มข้น 20 กรัมต่อลิตร ในการสร้างโคโพลีเมอร์ปริมาณ 3HV ในโคโพลีเมอร์จะขึ้นอยู่กับสัดส่วนของกรดบิวทิริกและกรดวาเลอริก โดยมี 3HV อยู่ในช่วงระหว่าง 0 ถึง 85 โมลเปอร์เซนต์ และปริมาณโคโพลีเมอร์อยู่ในช่วง 37 ถึง 55% ต่อน้ำหนักแห้ง Kunioka และคณะ(1988)ได้รายงานว่าพบโคโพลิเมอร์ชนิดใหม่คือ P(3HB-co-4HB)โดย *Alcaligenes eutrophus* เมื่อเลี้ยงเซลล์ในอาหารที่มี กรด-4-ไฮดรอกบิวทิริก ร่วมกับ กรดบิวทิริก ปริมาณของ 4HB ในโคโพลีเมอร์ขึ้นอยู่กับสัดส่วนของคาร์บอนทั้งสองชนิด ปริมาณโคโพลีเมอร์อยู่ในช่วง 16 ถึง 52 % ต่อน้ำหนักแห้ง โดยมีปริมาณ 4HB เท่ากับ 0 ถึง 33 โมลเปอร์เซนต์ นอกจากนี้เมื่อให้แหล่งคาร์บอนผสมระหว่าง กรด-4-ไฮดรอกซีบิวทิริก และกรดวาเลอริก จะได้เทอร์โพลีเมอร์ P(3HB-4HB-3HV) ปริมาณ 18 ถึง 51 % ต่อน้ำหนักแห้ง ในปีเดียวกัน Doi และคณะพบว่า *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ H16 สามารถสร้าง P(3HB-co-4HB) จากแกมมา-บิวทิโรแลคโทน ต่อมาในปี 1989 Kunioka และคณะ ได้รายงานเพิ่มเติมว่านอกจากการใช้ แกมมา-บิวทิโรแลคโทนแล้ว *Alcaligenes eutrophus* H16 ยังสามารถใช้ กรด-4-คลอโรบิวเทอริก 1,4-บิวเทนไดออล เพื่อเป็นแหล่งของ 4HB ได้ ในปี 1992 Steinbuchel และ Pieper ได้รายงานว่า *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ R3 ซึ่งเป็นสายพันธุ์กลายพันธุ์ (isoleucine auxotreophic mutant) จากสายพันธุ์ H16 พบว่าสามารถสร้าง P(3HB-co-3HV) จากแหล่งคาร์บอนเดี่ยวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างโคโพลีเมอร์ เช่น ฟรุกโต กลูโคเนท ซัคซิเนท อะซิเตท หรือแลคเตท ในสภาวะที่จำกัดแหล่ง ไนโตรเจน ซัลเฟอร์ และแมกนีเซียม แต่ปริมาณของ 3HV ที่พบสูงสุดเพียง 8 โมลเปอร์เซนต์ ความสามารถในการใช้แหล่งคาร์บอนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้าง 3HV นี้ เนื่องมาจากเมตาโบลิซึมที่เกี่ยวข้องกับกรดอะมิโนที่ถูกเปลี่ยนแปลงไป Akiyama และคณะ (1992) พบ *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ใหม่ AK201 ซึ่งมีความสามารถเจริญและสร้าง PHA ได้จากแหล่งคาร์บอน เช่น กรดอัลคาโนอิก (n-alkanoic acid) ที่มีคาร์บอนอะตอมตั้งแต่ 2 ถึง 22 อะตอม นอกจากนี้ยังใช้ น้ำมันพืช และ ไขมันจากสัตว์ เป็นแหล่งคาร์บอนได้ พบว่าเมื่อให้กรดที่มีจำนวนคาร์บอนอะตอมเลขคู่จะได้ PHB แต่ถ้าเป็นคาร์บอนอะตอมเลขคี่จะให้ P(3HB-co-3HV) ส่วนโพลิเมอร์ที่ได้จากการเลี้ยงด้วยน้ำมันพืช หรือไขมันสัตว์จะเป็น PHB เพียงอย่างเดียว นอกจาก *Alcaligenes eutrophus* แล้วยังมีรายงานการใช้เชื้อแบคทีเรียกลุ่ม *Pseudomonas*

oleovoraus สามารถเจริญได้เมื่อใช้อัลเคนและอัลคีนที่มีคาร์บอนอะตอมตั้งแต่ 6 ถึง 12 อะตอม โคโพลีเมอร์ที่ได้ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยโมโนเมอร์ที่มีความยาวของคาร์บอนเท่ากับของสับสเตรทที่ให้ และที่เหลือเป็นโมโนเมอร์ที่มีความยาวของคาร์บอนอะตอมลดลง 2 อะตอม Gross และ คณะ (1989) รายงานว่า *Pseudomonas oleovorans* สามารถสร้างเฮทเทอโรโพลีเมอร์จากโซเดียมอัลคาโนเอทที่มีความยาว 6 ถึง 12 อะตอม จากทั้งสองรายงานไม่พบการสร้าง PHB และ P(3HB-co-3HV) Ramsay และคณะ (1989) พบว่า *Pseudomonas cepacia* สามารถใช้ฟรุกโตสเพื่อสร้างและสะสม PHB ได้สูงถึง 50 % ต่อน้ำหนัก และสามารถสะสม P(3HB-co-3HV) ซึ่งมี HV 30 โมลเปอร์เซนต์ เมื่อให้กรดโพรพิโอนิกร่วมกับฟรุกโตส ในปี 1992 Bourgue และคณะได้แยกเชื้อ *Methylobac terium extorqueus* จากดิน พบว่าเชื้อนี้สามารถสร้าง PHB จากเมทธานอล และสามารถสร้างP(3HB-co-3HV)เมื่อให้โซเดียมวาเลอเรทร่วมกับเมทธานอล Steinbuchel และคณะ (1992) ได้รายงานว่า *Chromobacterium violaceum* สามารถสะสมโฮโมโพลิเมอร์ P(3HV) สูงถึง 65 % ต่อน้ำหนักแห้งโดยการหมักแบบ fed-batch เมื่อใช้กรดวาเลอริกเป็นแหล่งคาร์บอน และสะสม P(3HB)เมื่อให้ ฟรุกโตส กลูโคเนท โพรพิโอเนท และ เฮกซะโนเอทเป็นแหล่งคาร์บอน William และคณะ (1994) ได้เสนอการสร้าง P(3HB-co-3HV) จากกรดซัคซินิก โดย 3HV ได้มาจากการเชื่อมกันระหว่างพิโอนิลโคเอ (C3) และอะซิติลโคเอ(C2) ซัคซินิกจะถูกเมตาโบไลซ์ผ่านทางเมทธิลมาโลนิลโคเอ (methylmolonyl CoA) และได้เป็นโพรพิโอนิลโคเอ และในปี 1994 Taidi และคณะได้ศึกษาผลของชนิดคาร์บอน และ ความเข้มข้นเริ่มต้นของแหล่งคาร์บอน ที่มีต่อน้ำหนักโมเลกุลของ PHB ที่ผลิตโดย *Methylobacterium extorquens* และ *Alcaligenes eutrophus* พบว่าสำหรับ*Methylobacterium extorquens* ถ้าให้ความเข้มข้นของแหล่งคาร์บอนเริ่มต้นต่ำจะได้น้ำหนักโมเลกุลของ PHB สูง ซึ่งต่างจาก *Alcaligenes eutrophus* คือ ชนิดของคาร์บอน (ฟรุกโตส อะซิเตท กรดบิวทิริก) และความเข้มข้นเริ่มต้นไม่มีผลต่อน้ำหนักโมเลกุลของ PHB ซึ่งมีค่าสูงอยู่แล้ว

การย่อยสลายของ PHA

PHA เป็นโพลีเมอร์ที่ผลิตจากจุลินทรีย์และถูกย่อยสลายได้โดยจุลินทรีย์ที่อยู่ในธรรมชาติ โดยทั่วไปพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย่อยสลาย และช่วงเวลาที่พลาสติกที่ยังคงอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อม ชนิดของจุลินทรีย์ กิจกรรมของจุลินทรีย์ ปริมาณน้ำ อุณหภูมิ ความหนาของพลาสติก พื้นที่ผิวและลักษณะพื้นผิวของพลาสติก ซึ่งมีผลต่อการโคโลไนเซชั่นของ

แบคทีเรีย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นอีกที่มีผลต่อการย่อยสลายของพลาสติกโดยจุลินทรีย์ ได้แก่ ความพรุน การเติมสารฟิลเลอร์ สารให้สี ค่า BOD และการให้สารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญของจุลินทรีย์ เช่น ไนโตรเจน และฟอสฟอรัส เป็นต้น กระบวนการย่อยสลายในธรรมชาติพบว่าสามารถเกิดได้ทั้งในสภาวะที่มีและไม่มีออกซิเจน (Holmes, 1985)

กลไกการย่อยสลาย PHA แบ่งออกเป็น

1 ภายใต้สภาวะปลอดเชื้อ

PHA จะถูกย่อยสลายโดยกระบวนการไฮโดรไลซิส โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ pH สูง การย่อยสลายแบบนี้มีความสำคัญต่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น นำ PHA มาทำเป็นพาหะของตัวยาและค่อยๆ ปล่อยยาออกมา หรือใช้เป็นไหมเย็บแผล (Holland และคณะ, 1987)

2 ภายใต้สภาวะการย่อยในธรรมชาติ

PHA จะถูกย่อยโดยเอนไซม์ ดีโพลีเมอเรส(depolymerases) หรือ เอนไซม์เอสเตอเรส (esterases) จากจุลินทรีย์ เช่น *Alcaligenes faecalis* (Tanio และคณะ, 1982) *Pseudomonas lemoignei* (Lusty และ Doudoroff, 1966; Nakamura และคณะ,1985) และ *Penicillium simplicissmum* (Chowdury, 1963) หลังจากการย่อยสลายแล้วจะได้สารอินทรีย์ ซึ่งจะถูกนำไปใช้เป็นแหล่งคาร์บอนสำหรับการเจริญ (Brandl และคณะ, 1990)

ในปี 1989 Kunioka และคณะ ได้ศึกษาการย่อยสลายแผ่นฟิล์มหนา 0.07 มล.ในดินและใน activated sludge การย่อยสลายในดินเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ที่อุณหภูมิ 20-30° ซ ได้ผลดังนี้ การย่อยสลายของ P(3HB-co-9%4HB)จะเร็วที่สุด ในขณะที่การย่อยสลายของ PHB จะใกล้เคียงกับการย่อยสลาย P(3HB-50% 3HV) ใน activated sludge ที่อุณหภูมิ 30° ซ พบว่าแผ่นฟิล์มทั้งสามจะถูกย่อยสลายอย่างสมบูรณ์ภายใน 2 สัปดาห์ จึงสรุปว่าอัตราการย่อยสลายจะเพิ่มขึ้นถ้ามี 4HB Mergarert และคณะ (1994)ได้ศึกษาการย่อยสลายของ PHB และ P(3HB-10% 3HV) ในดิน จากแหล่งต่างๆ ที่มี pH ต่างกัน พบว่าอัตราการย่อยของโคโพลีเมอร์จะเร็วกว่าโฮโมโพลีเมอร์ในทุกสภาวะการทดลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อุณหภูมิสูงและแหล่งดินที่มี pH เป็นกรด เนื่องจากโคโพลีเมอร์มีระดับความเป็นผลึกต่ำจึงมีบริเวณที่เป็น amorphus มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการย่อยสลายโดยใช้เอนไซม์สกัด (Doi และคณะ, 1990) Mergarert และคณะได้สรุปว่าการย่อยสลายในดินอย่างน้อยมี 2 ระดับ คือ ตอนแรกจะเกิดปฏิกริยาไฮโดรไลซิสอย่างง่าย (simple hydrolysis) ตลอด

ทั่วทั้งตัวอย่างมีผลทำให้น้ำหนักโมเลกุลลดลง ต่อมาจึงเกิดการย่อยโดยเอนไซม์จากจุลินทรีย์ ได้เป็น low-molecular weigth fragment ซึ่งจะถูกเมตาโบไลซ์อย่างรวดเร็วมีผลทำให้น้ำหนักของตัวอย่างลดลง

การนำ PHA มาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

บริษัท ICI ได้ผลิต PHB และ P(3HB-co-3HV) ออกมาในรูปแบบต่างๆ ในทางอุตสาหกรรมได้นำมาผลิตเป็นภาชนะบรรจุของ เช่น ขวด ถุง ที่ห่อของ ฟิล์ม ผ้าอ้อม ผ้าอนามัย ในทางการแพทย์จะอาศัยคุณสมบัติในการเข้ากับสิ่งมีชีวิตได้ และสามารถย่อยสลายในสิ่งมีชีวิต โดยนำมาผลิตเป็น ไหมเย็บแผล เข็ม(surgical pins) ผ้าซับเลือด ผ้าพันแผล และแคปซูลบรรจุยาที่ต้องการให้ตัวยาค่อยๆ ถูกปลดปล่อยออกมาและอยู่ในร่างกายได้นาน ทางด้านการเกษตรได้นำมาผลิตในรูปเม็ดเพื่อบรรจุสารบางชนิด เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่ารา ยาฆ่าวัชพืช และปุ๋ย เพื่อให้สารเหล่านี้ค่อยๆ ถูกปล่อยออกมาและมีฤทธิ์อยู่ได้นาน วิธีนี้จะช่วยให้การใช้ยาเหล่านี้ไม่สิ้นเปลืองและไม่ต้องใช้บ่อยครั้ง (Holmes, 1985) ในปี 1990 ที่ประเทศเยอรมันผลิตภัณฑ์ชิ้นแรกที่ออกสู่ผู้บริโภคคือ ขวดแชมพูที่ผลิตมาจาก P(3HB-3HV) จากปัญหาและอันตรายของพลาสติกที่ไม่ย่อยสลายที่มีต่อระบบนิเวศน์ โพลีเมอร์ที่ย่อยสลายได้จากจุลินทรีย์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะใช้ทดแทนได้ในบางส่วน เพื่อช่วยบรรเทาความรุนแรงของปัญหา ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณสมบัติให้ดีขึ้น และใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น เช่น การทำให้อยู่ในรูปโคโพลีเมอร์ การใส่สารเพื่อเพิ่มหรือปรับปรุงสมบัติเชิงกลของโพลีเมอร์ แม้ว่าข้อเสียเปรียบของโพลีเมอร์จากจุลินทรีย์ในเวลานี้คือราคาสูง เนื่องมาจากราคาของแหล่งคาร์บอน ขั้นตอนการสกัดแยกและการทำให้บริสุทธิ์โดยใช้ตัวทำละลายอินทรีย์ การวิจัยและพัฒนาการผลิตให้ได้ปริมาณสูงและวิธีการผลิตได้ในราคาต่ำจึงควรได้รับการสนับสนุนและทำอย่างต่อเนื่อง จากงานวิจัยของอรุณ ชาญชัยเชาว์วิวัฒน์ (2536) พบว่า *Alcaligenes sp.* A-04 เป็นสายพันธุ์ที่สามารถสร้างและสะสม PHB ได้โดยใช้ฟรุกโตสเป็นแหล่งคาร์บอน การเลี้ยงในระดับขวดเขย่าโดยใช้อาหาร MSM สูตรปรับปรุง ทำให้เชื้อนี้สร้าง และสะสม PHB ได้เท่ากับ 0.75 กรัม/ลิตร และเมื่อเลี้ยงแบบ 2 ขั้นตอน ทำให้ได้ PHB เพิ่มขึ้นเป็น 2.03 กรัม/ลิตร ต่อมาชนัญ ผลประไพ (2537) สภาวะการเลี้ยงในถังหมักขนาด 5 ลิตร เพื่อเพิ่มปริมาณ PHB โดยควบคุมอัตราการกวนเท่ากับ 600 รอบ/นาที อัตราการให้อากาศเท่ากับ 1.8 vvm อุณหภูมิ 30 °ซ ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในถังหมักเท่ากับ 100 % เมื่อให้ปริมาณฟรุกโตสเท่ากับ 30 กรัม/ลิตร และแอมโมเนียมซัลเฟตเท่ากับ 1.5 กรัม/ลิตร พบว่าเชื้อนี้สามารถผลิต PHB ได้สูงสุดเท่ากับ 7.21 กรัม/ลิตร

คิดเป็น 82 % ต่อน้ำหนักเซลล์แห้ง แต่เนื่องจาก PHB มีคุณสมบัติเชิงกลที่แข็งและเปราะ ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ ดังนั้นจึงต้องทำให้อยู่ในรูปโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) เพื่อปรับปรุงคุณสมบัติเชิงกลให้ดีขึ้นกล่าวคือ ลดความแข็งลงแต่เพิ่ม และความเหนียว ซึ่งสามารถทำได้โดยการหาแหล่งคาร์บอนที่เหมาะสมในการสร้าง และสะสมโคโพลีเมอร์ P(3HB-3HV)

โครงการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงศักยภาพของการผลิตโคโพลีเมอร์ P(3HB-co-3HV) จากเชื้อ *Alcaligenes eutrophus* สายพันธุ์ A-04 โดยศึกษาด้านชนิด ปริมาณ และอัตราส่วนของแหล่งคาร์บอน ศึกษาลักษณะของโคโพลีเมอร์ โดยการตรวจสอบชนิดองค์ประกอบ และคุณสมบัติทางเคมีและกายภาพของโพลีเมอร์ที่ได้